

Інформаційно-консультативний жіночий центр

«Захальєвна книжка»

Київ
2025 рік

Інформаційно-консультативний жіночий центр

Школи, вільні від насильства за ознакою статі: крок за кроком

«Захальна книжка»

**Олена Сулова
Анастасія Ненька**

2025 р.

КОЛИ КОНФЛІКТИ ТВОРЦІ

Нестриманий погляд, непродумане слово, недалекоглядна дія... Часом ми не зважаємо на це, коли так робимо. Тим болючіше може бути несподівана для нас негативна реакція людей, на яких ми дивилися, з якими говорили, діяли.

Цькування і переслідування, емоційне і фізичне насильство - на жаль, все це присутнє у житті і дітей, і дорослих.

Насильство за ознакою статі не живе і не існує окремо, і розуміння гендерних особливостей і вміння ідентифікувати це в житті - надзвичайно важливо. Особливо при вивченні коренів насильства.

Розуміти природу і структуру конфлікту, бути готовими до таких несподіванок, попереджати їх, вміти вчасно і адекватно реагувати - вдома, на роботі і на службі, з дорослими і з дітьми, в ситуаціях спокійних і в таких, які загрожують насильством.

Сім'я, школа, правоохоронні органи, медіа - всі ці важливі структури грають надзвичайну роль у формуванні бачення власного життя і життя суспільного.

Цьому важливо вчити дітей, допомагати не розгубитися у подібних випадках.

Ці знання і навички допомагають авторкам протягом 30 років, скільки живе і працює програма Уповноважувальна Освіта¹.

Це допомагає багатьом людям, знайомим з програмою не лише в Україні, а і в різних країнах світу.

Сподіваємося, це допоможе тим, хто прочитають наші рекомендації.

Алгоритм дій для протистояння насильству за ознакою статі, визначений алгоритмом цього видання:

«КОРИДОР СВОБОДНОЇ ВОЛІ»:

- ПРИНЦИПИ, СТРУКТУРНІ ВПРАВИ
- УСПІШНІ КОМУНІКАЦІЇ
- МИ РІЗНІ - МИ РІВНІ
- СТОП НАСИЛЬСТВУ
- ПІДСУМКИ
- КОРИСНІ РЕСУРСИ

¹ <https://wicc.net.ua/post/upovnovazhuval-na-osvita---posibnyk-dlya-treneriv>

Можуть виникнути питання - чому відразу не почати говорити про насильство?

Починати говорити про складну проблему відразу і без підготовки - одна із базових помилок комунікацій, наслідком якої також може бути насильство.

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ, ПОСЛІДОВНІСТЬ, СИСТЕМНІСТЬ МАЮТЬ ВАЖЛИВЕ ЗНАЧЕННЯ.

ЗМІСТ

«КОРИДОР СВОБОДНОЇ ВОЛІ»: ПРИНЦИПИ, СТРУКТУРНІ ВПРАВИ.....	5
УСПІШНІ КОМУНІКАЦІЇ	7
 ВПРАВА «КРОК НАЗУСТРІЧ»	7
 ВПРАВА «СЛУХАТИ І ЧУТИ (АКТИВНЕ СЛУХАННЯ)»	9
 ВПРАВА «ТЕЛЕФОН ЗЛАМАВСЯ (ПЕРЕФОРМУЛЮВАННЯ)»	11
 ВПРАВА «АЙСБЕРГ»	12
 ВПРАВА «Я – ТИ – ПОВІДОМЛЕННЯ»	13
 ВПРАВА «СПІВПРАЦЯ»	18
 ВПРАВА «КРОК ЗА КРОКОМ ДО УСПІШНОГО СПІЛКУВАННЯ (ЕТАПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНФЛІКТІВ)»	19
 ВПРАВА «ФОТОГРАФІЯ ДОМАШНЬОГО ДНЯ»	22
СТОП НАСИЛЬСТВУ	25
 ВПРАВА «НАЗВЕМО НАСИЛЬСТВО»	27
 ВПРАВА «МІФИ І ФАКТИ ПРО НАСИЛЬСТВО».....	28
МІФИ І ФАКТИ ПРО НАСИЛЬСТВО ПРОТИ ЖІНОК	28
ПІДСУМКИ	31
КОРИСНІ РЕСУРСИ	32
ПЕРЕЛІК МАТЕРІАЛІВ ПО АБТ (АУДИТ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІЙ)	33

«КОРИДОР СВОБОДНОЇ ВОЛІ»: ПРИНЦИПИ, СТРУКТУРНІ ПРАВИ

З чого починається розмова незнайомих людей? Зі знайомства - скажете ви і матимете рацію.

А з чого починається розмова в групі людей, які планують говорити на якусь спільну тему?

Ми починаємо розмову на наших тренінгах з прийняття **ПРИНЦИПІВ**.

? Можливо, ви маєте досвід, коли тренінги починаються з прийняття правил?

? Чим відрізняються принципи від правил?

Принципи ми застосовуємо для свого життя тривалий час, бо методологічні підходи програми, яка називається Уповноважувальна освіта, зародилися 30 років тому - 1995 року.

Ми приймаємо принципи для спільної роботи на тренінгу, проте будемо також раді, якщо ви спробуєте застосувати їх і для власного життя.

Перші 4 принципи ми пропонуємо у певній послідовності:

Принцип #1

Приходити вчасно

Приходити вчасно і уходити вчасно

Принцип #2

Бути позитивними - у словах, діях, активності

Принцип #3

Критичне мислення замість критики

? Чим відрізняється критичне мислення від критики?

Принцип #4

Говорити коротко, недовго, нечасто, водночас говорить одна людина, уникаємо перебивань

? Чому перші 4 принципи ми пропонуємо саме в такій послідовності?

Принцип #5

Конфіденційність інформації – приватної і тої, що не можна розкривати, зокрема. Під час воєнного стану

Принцип #6

Добровільність – пам'ятаймо, що це слово походить від – добра воля

Принцип #7

Персоналізація – говоримо від власного імені, посилаємося на джерела, уникаємо узагальнень

Принцип #8

Чутливість до різноманітності

Наші принципи – це коридор свободної волі для людини, де є можливість розвивати себе і не заважати розвивати себе іншим.

За порушення принципів ми не встановлюємо відповідальності зовні, проте можемо нагадати про порушення якогось із принципів, якщо це негативно впливає на динаміку групи.

На початку важливої справи слід запитати (себе та тих, з ким ми збираємося цією справою займатися) - чого ми очікуємо від розмови, від дій, від бездіяльності.

Так само важливо це робити наприкінці.

Якщо ви працюєте в групі, можна скористатися порадами посібника, яким успішно користуються більше 20 років і не лише в Україні

В дорогу! 😊

УСПІШНІ КОМУНІКАЦІЇ

(цей розділ - адаптована і скорочена версія відповідного розділу із посібника)

Вправа «КРОК НАЗУСТРІЧ»

МЕТА:

Продемонструвати, як можна справлятися з проблемною ситуацією без застосування насильницьких методів та важливість зусиль всіх сторін конфлікту.

ОПИС ВПРАВИ: 10 хвилин

- Об'єднати групу в пари і попросити усіх присутніх стиснути кулак і показати його одне одному.
- Після цього запропонувати протягом однієї хвилини зробити так, щоби людина навпроти розтиснула кулак. Для цього можна використовувати лише словесні переконання, не застосовуючи щодо кулака чи людини фізичних дій.
- Через одну хвилину зупинити процес і опитати групу:
 - Що почували:*
 - всі, хто бачили перед собою кулак?*
 - всі, хто тримали кулак?*
 - ті, хто тримали кулак і розтиснули?*
 - ті, хто тримали кулак і не розтиснули?*
 - ті, хто намагалися розтиснути кулак і розтиснули?*
 - ті, хто намагалися розтиснути кулак і не розтиснули?*
 - Чому так сталося?*
- Після цього попросити тих, хто протягом хвилини не розтиснули кулаки, стиснути їх знов і показати всій групі.
- Попросити групу допомогти розтиснути ці кулаки.
- Якщо залишаться люди, які не розтиснули свої кулаки, тренер чи тренерка можуть спитати, що треба зробити чи сказати, щоби Ви розтиснули свій кулак.

● Якщо в групі всі розкриють кулаки під час першої хвилини, запропонованої тренеркою чи тренером спочатку, то слід просто спитати групу, що треба зробити, щоби людина розкрила кулак чи продемонструвати кулак і запропонувати групі його розтиснути. Обговорити:

Чи можна справитися з проблемною ситуацією, не застосовуючи насильницьких методів?

Від кого залежить, розкриється кулак чи ні?

Для чого ми робили цю вправу?

Де вона може знадобитися? Для чого?

Чому вправа називається «Крок назустріч»?

Хто його робить?

Тренерські нотатки:

Наголоси, які можна зробити:

- лише сама людина УПОВНОВАЖЕНА знати, що треба їй сказати чи зробити, щоби ВОНА РОЗТИСНУЛА КУЛАК;
- важливість кроків назустріч.

Типологія конфліктів дуже широка, серед інших можна виокремити поведінкові, світоглядні конфлікти і конфлікти власності. Наші тренінги в основному працюють в царині поведінкових конфліктів. Через зміну поведінки ми прямуємо до зміни ставлення.

Базуючись на підході співпраці, ми будуємо стосунки на базі діалогу.

Діалог – це ланцюг вербальних і невербальних спілкувань, а не просто їх акумулювання (розмова).

Для ефективного спілкування необхідно враховувати кілька моментів.

1. Повноцінне спілкування залежить від двох сторін, залучених до процесу.
2. Для повноцінного спілкування ми маємо об'єднати окремі форми спілкування (вербальні і невербальні) разом.
3. Слова необов'язково є найважливішими елементами послання.
4. Ми спілкуємося навіть тоді, коли мовчимо.

Нас вчать, що коли людина розмовляє, то вона говорить щось таке, що хоче повідомити іншій. Це необов'язково так. Як правило, людина має намір щось сказати, але те, що вона насправді повідомляє, може значно відрізнятися від того, що вона збиралася висловити. Тому важливо розрізняти ІНТЕРЕСИ, ПОТРЕБИ і ПОЗИЦІЇ.

Вправа «СЛУХАТИ І ЧУТИ (АКТИВНЕ СЛУХАННЯ)»

Вправа є засадничою в конфліктології, застосовується також у тренінгах з лідерства, навчанні правам людини тощо.

МЕТА:

Удосконалювати комунікативні навички, свідоме слухання з метою підтримки тих, хто говорять; аналізувати складові спілкування, зокрема, в процесі слухання

ОПИС ВПРАВИ: 20 хвилин

- Спитати в групі:
Який вигляд має людина, яка добре слухає?
- Початковий перелік ознак можна зібрати кількома способами: під час мозкового штурму у великій групі, спочатку індивідуально чи в малих групах, а тоді вже знов у великій групі. Робота в малих групах динамізує вправу, але робить її за часом тривалішою.
- Записати в колонку зліва на великому аркуші паперу ознаки «доброго» слухання.
- Записати справа на цьому ж аркуші те, чого не треба робити під час «доброго» слухання або що буде такому слуханню заважати.
- Порівняти основні принципи Активного Слухання з переліком, отриманим в групі.
- Нагадати, що Активне Слухання – це техніка. Уважно, «добре» слухати можна як з повним дотриманням цієї техніки, так і лише з частковим. При частковому дотриманні техніки слід пам'ятати про можливу негативну реакцію з боку тих, кого ви слухаєте.
- Об'єднати групу в пари.
- Попросити спочатку одну «сторону» пари протягом хвилини розказати іншій «стороні» щось позитивне, наприклад, на тему:
«Минулого тижня сталося...»
«Нещодавно в мене добро вийшло...»
«Людина, яку я поважаю, і чому»
«Найщасливіший день у моєму житті «
«Вчинок, яким я пишаюсь»
«Моя мрія...»
- Слід пам'ятати про основні принципи й не говорити про себе погано або критикувати чи вносити елементи недосконалості, непевності. Наприклад, варто уникати: «Мені здається, що я непогано роблю...» або «Я добре роблю ..., але не вмію ...».

- Потім ті, хто слухали, протягом однієї хвилини переповідають почуте. Занотовувати під час розповіді не дозволяється. Попросити слухати уважно, не розмовляючи. Якщо вам говорять про себе щось погане, можете зупинити та нагадати про принципи.
- Якщо людина припинила говорити до завершення часу на вправу, то партнери мовчать, чекаючи поки знов з'явиться думка щодо теми розмови.
- Нагадайте не забувати про мову тіла.
- Потім «сторони» міняються ролями. Для цього тренер чи тренерка знов повторюють завдання вже для іншої «сторони».
- Для того, щоб пояснення вправи було чіткішим, можна дати кожній «стороні» в парі назву, наприклад, днів тижня, квітів, дерев тощо.
- Якщо виявиться, що у когось з присутніх нема пари, можна запропонувати йому чи їй слідувати за часом і попереджувати групу про однохвилинного інтервалу.
- По закінченні спитати:

Які враження та відчуття від проведеної вправи?

Що було робити легше – говорити, слухати чи переповідати?

Чи всі дотримувалися принципів Активного Слухання?

Чи дотримуєтеся ви цих принципів у житті?

Чи може їх порушення привести до конфлікту?

Для чого важливо тренуватися таким чином?

Тренерські нотатки:

Основні принципи Активного слухання:

Мова тіла: Сідайте обличчям до того, з ким говорите, нахилийтеся вперед, встановіть контакт очима, пам'ятайте про «відкриту» позу.

Звуки та жести заохочення: Кивок головою, доброзичлива посмішка, «так-так», «м-м-м...».

Запитання уточнення: Задавайте запитання, які допомагають прояснити ситуацію, уточнити дещо з того, що вже відомо. Наприклад, «Ви маєте на увазі, що...?», «Я не зрозуміла щодо...»

Щодо цього принципу, його слід застосовувати обережно: коли людина дуже схвильована або роздратована, слід повністю утриматися від будь-яких розмов включно із запитаннями уточнення.

Переформулювання: повторити те, що ви почули від співрозмовника чи співрозмовниці, але іншими словами (докладніше див. вправу «Телефон зламався»)

Чого НЕ слід робити під час Активного слухання:

- Давати поради
- Змінювати тему розмови
- Давати оцінки людині, яка говорить
- Перебивати
- Розповідати про власний досвід

Вправа «ТЕЛЕФОН ЗЛАМАВСЯ (ПЕРЕФОРМУЛЮВАННЯ)»

МЕТА:

Навчити визначати фактори, які сприяють втраті чи збереженню інформації; відпрацювати прийоми переформулювання

ОПИС ВПРАВИ: 25 -30 хвилин

- Об'єднати групу в кілька малих груп, щоби в кожній малій групі було від 4 до 7 осіб. Дати в кожену групу написане на аркуші паперу речення (це може бути прислів'я, слова відомої пісні, крилатий вислів тощо).
- Попросити переформулювати написане (або почуте на вухо) без використання слів у посланні, намагаючись зберегти зміст (підбір слів-синонімів, синонімічних конструкцій, порівнянь, тощо). Після цього слід загорнути папірець, щоби щоразу залишалося для прочитання лише попереднє речення. Якщо інформація передається усно, то передається лише змінене речення.
- Для динамічності вправи можна запропонувати по одній хвилині на кожне переформулювання, повідомляючи присутнім після кожної хвилини про те, що вона закінчилася.
- Прочитати кінцеві речення і порівняти їх з першим.
- Попросити прослідкувати шлях переформулювання речення в кожній групі.
- Запитати:
 - Які висновки можна зробити після цієї вправи?*
 - Що може статися внаслідок неточного передання інформації?*
 - Як можна запобігти цьому?*
 - В яких ситуаціях дуже важливе адекватне переформулювання?*
 - Що можна зробити, щоби інформація була передана точно?*
 - Чи були в когось ситуації в житті, коли ваші слова були невірні переформульовані? Які були наслідки?*
 - Чи були в когось ситуації, коли ви самі невірно передали чийсь слова? Чому? Які були наслідки?*
- Зробити підсумок.

Тренерські нотатки:

Наголоси, які можна зробити:

УПОВНОВАЖЕНА людина має відповідальність за інформацію, яку вона поширює.

Вправа «АЙСБЕРГ»

МЕТА:

Навчити уявляти сутність конфліктів, викриваючи проблему і застосовувати аналогії, пам'ятаючи про співвідношення прихованої і відкритої частин конфлікту.

ОПИС ВПРАВИ: 20 – 25 хвилин

- Намалювати на великому аркуші паперу малюнок, який зображує айсберг у співвідношенні надводної та підводної частини як 1 до 10.
- Попросити присутніх за допомогою мозкового штурму назвати головні характеристики айсберга і записати їх (чорним кольором) під айсбергом (крижаний, більша частина схована під водою, твердий, великий невідомий, тощо).
- Запитати присутніх:
Чи можна порівняти айсберг з конфліктом?
- Подивитися для цього на кожну з ознак айсберга.
- Спитати:
Яка з ознак є найбільш притаманною айсбергу?
- Слід звернути увагу на те, що більша частина айсберга прихована.
- Спитати:
Чи має це відношення до конфлікту?
- Спитати:
Як можна уникнути небезпеки від зіткнення з підводною частиною айсберга?
- Відповіді на останнє питання зобразити (червоним кольором) схематично на айсбергу. Наприклад, пропозицію «обійти» можна зобразити у вигляді кривої зі стрілкою на кінці навколо айсберга; пропозицію «розтопити» – у вигляді сонечка зверху; «підірвати» – лініями, перехрещеними в середині айсбергу тощо.
- Поговорити про ефективність кожного. Для цього слід спитати:
Які ризики чекають при використанні кожного з методів уникнення небезпеки айсберга – обходу, розтоплення, вибуху, тощо?
- Прикладами відповідей можуть бути такі:
При обході ми не знаємо, як далеко треба обходити, бо не бачимо підводну частину;
При розтопленні може піднятися рівень океану і затопити землі;
При вибуху можемо поранитися уламками тощо.
- Спитати:

Що можна зробити, щоби уникнути названі ризики?

- Важливо підійти всій групі до висновку, що, перш за все, треба ВИВЧИТИ АЙСБЕРГ.
- Отримавши таку відповідь, тренерка чи тренер можуть записати це слово на великому аркуші паперу справа від характеристик айсбергу, а під ним відповіді на запитання:

Що можна вивчити в айсбергу?

- Записавши відповіді, їх можна згрупувати як статичні (розмір, вага, тощо) та динамічні (швидкість і напрямок руху тощо).
- Після цього можна повернутися до конфлікту і повторити шлях, вже говорячи про конфлікт:

Чи чекають нас небезпеки при спробах подолання конфлікту без його вивчення?

Що важливо вивчати в конфлікті?

Які аналогії між статичними і динамічними характеристиками айсбергу і конфлікту? тощо.

- Попросити знайти асоціації з життєвих ситуацій.
- Можна поговорити про те, що інколи люди намагаються прив'язати айсберг і тягати його за собою все життя. Це подібно до ситуацій, пов'язаних з сімейними проблемами - часто люди «тягнуть» їх за собою все життя.
- Зробити підсумки, запитавши,
Для чого ми розглядали айсберг?
Як ці знання можуть допомогти нам в трансформації конфліктів?

Вправа «Я – ТИ – ПОВІДОМЛЕННЯ»

МЕТА:

Познайомитися з різними типами мовної поведінки: «Ти - повідомлення» та «Я – повідомлення»; навчитися вкладати свої емоції в «Я – повідомлення».

ОПИС ВПРАВИ: 20 – 25 хвилин

- Щоби ознайомити присутніх з концепцією, продемонструвати два типи мовної поведінки «Я – повідомлення» та «Ти – повідомлення», можна почати з таких питань:
Чи є серед присутніх ті, що билися в дитинстві?
Як починалися, частіше за все, ці бійки? Зі слів? Яких?

- Діти виростають, форми можуть змінюватися, а зміст лишається тим же. В зв'язку з тим запропонувати групі подивиться дві невеликі рольові моделі, як приклад різних типів мовної поведінки. Частіше за все ці сценарії реалізують тренери і тренерки, бо вони глибше розуміють сенс «Я – повідомлення» та «Ти – повідомлення».
- Спочатку слід використати «Ти - повідомлення» з метою звинувачення когось в егоїзмі, безпечності, жадобі, жорстокості, неухважності, застосовуючи образливі слова та вирази. Нехай людина, яку будуть звинувачувати, розізлиться і теж займе наступальну позицію. Хай здійснить контратаку. Важливо, щоби звинувачення звучали дзеркально, аби група не мала приводу сказати, що тут винна лише одна сторона.
- Після «Ти – повідомлення» слід спитати:
 - Що побачила група?*
 - Які займенники звучали частіше?*
 - Які наслідки цієї ситуації ми побачили?*
 - Чи зустрічалися подібні ситуації у житті?*
- Потім треба продемонструвати «Я - повідомлення», зігравши цю ж саму ситуацію (проблему, протиріччя), але змінивши тип поведінки. В цьому випадку слід говорити одне одному про побачений тип поведінки, почуття, припущення щодо цього, а також побажання змінити таку поведінку.
- На папері можна записати формули, які відображують «Я - повідомлення»:
 - Коли я бачу (або чую), що (як) ти...*
 - Я відчуваю...*
 - Тому що (думки, побоювання, припущення)...*
 - Мені б хотілося, щоб у майбутньому ти...*
- Таким чином слід побудувати розмову в другому випадку. При цьому, як і вперше, слід намагатися «вживати» в розмові двох сторін формулу, наведену вище, дзеркально.
- Після цього треба спитати групу:
 - Що вона побачила в іншому випадку?*
 - Чим відрізнялася ця гра?*
 - Що частіше звучало в першому випадку, який займенник?*
 - Який займенник частіше звучав у другому випадку?*
 - Чи було бажання сторін вирішити конфлікт?*
- Після цього треба пояснити, що перший тип поведінки називається «Ти – повідомлення», а другий – «Я – повідомлення».
- І в першому, і в другому випадку протиріччя залишилося.
 - В чому ж різниця, і як кожний тип поведінки впливає на хід конфлікту?*
 - Що посилює і прискорює його? Що – гальмує?*
- Тут можна згадати трикутник «Ставлення – Поведінка – Суперечність» (ABC – approach: Attitude – Behavior – Contradiction) з

теорії конфліктів ТРАНССЕНД-методу, започаткованого Йоганом Гальтунгом². Враховуючи, що конфлікт несе в собі всі три складові, ми можемо почати його трансформацію з поведінки або, бодай, не посилювати його «Ти – повідомленням».

Тренерські нотатки:

Наголосити, що:

Гнів завжди веде до виникнення «Ти - повідомлення», яке має в собі присуд, «вердикт». Якщо ми робимо вигляд, що це не так, то лише «піднімаємо рівень води» над айсбергом конфлікту.

Присуди базуються на припущеннях. Спробуйте уточнити ці припущення. Інші люди зовсім не зобов'язані діяти згідно цих припущень, якщо вони їх не розділяють.

«Я - повідомлення» не спрацює, якщо ви намагатиметесь встановити контроль над іншою людиною. Але якщо ви бажаєте прояснити проблему й знайти шанс для її вирішення, «Я - повідомлення» може стати в нагоді. В процесі приниження іншої людини можливі різні кроки (від м'якіших до жорсткіших).

За змістом:

- Ви применшуєте те, що робить інша людина, її вчинки: «Наслідувати інших – нерозумно».
- Ви принижуєте іншу людину як особистість: «Ти балда!»

За формою:

- Ви стверджуєте від свого імені, від свого Я: «В мене склалася думка, що ти хочеш подобатися всім. Мені важко з тобою».
- Ви даєте оцінку іншій людині: «Ти не маєш власної думки, а лише слідуєш іншим».
- Ви вставляєте такі слова, як «завжди» та «ніколи».

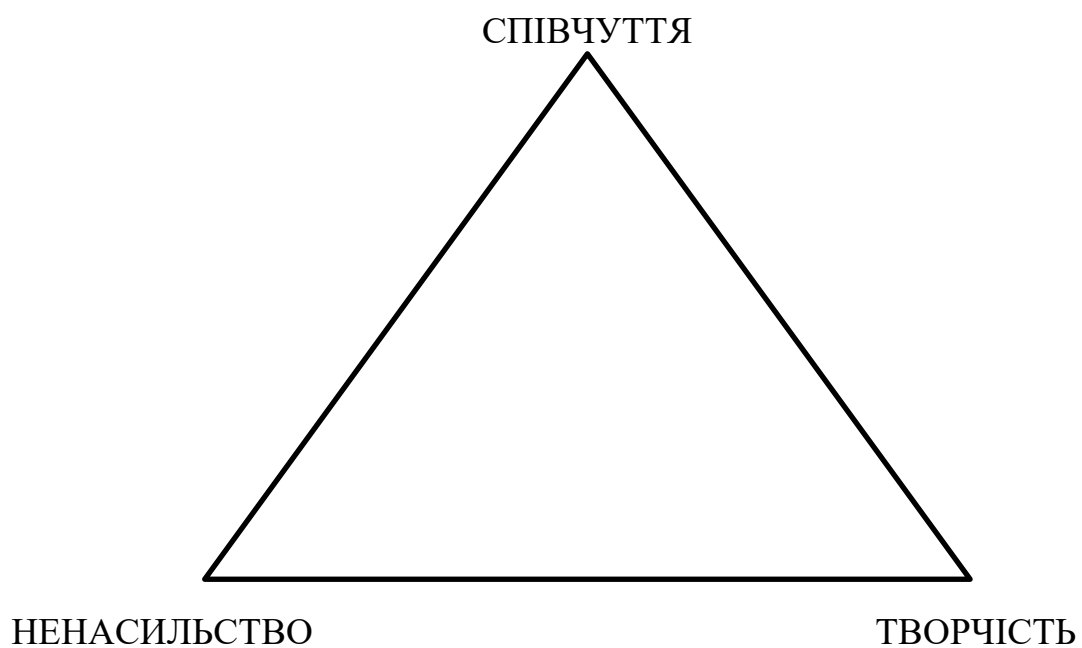
«Я – повідомлення» може стати «кроком назустріч» в різних ситуаціях. Послідовне використання «Я - повідомлення» може стати свідченням прояву довіри та певною оцінкою, як вас, так і іншої людини.

Після обговорення цієї справи одна учасниця сказала, що «Ти – повідомлення» – це ходіння по колу». Навпаки, «Я – повідомлення» – це вихід із замкнутого кола. Формула «Мені б хотілося, щоб у майбутньому ти...» дає надію на майбутнє. В наших стосунках є спільне майбутнє.

² <https://wicc.net.ua/post/transformatciya-konfliktu-myrnymy-zasobamy-transsend-metod>

ПРАКТИКА КОНФЛІКТІВ:

Діалог є засобом, що дозволяє рухатись уперед. Співчуття, ненасильство та творчість - ось підходи, які працівники та працівниці з розв'язання конфліктів мають протиставити трикутнику "ставлення-поведінка-суперечність". У необхідності застосування цих альтернатив вони повинні переконати сторони конфлікту. Саме ці альтернативи мають зайняти місце насильницьких культур, поведінки та почуття заблокованості. Цього не можна домогтися повчаннями - лише практикою.

Співчуття це здатність до глибокого розуміння – емоційного та розумового – Іншого та Іншої, логіки, що рухає ними. Як приклад можна назвати актора, який вивчає роль, доки не зможе виконувати її на сцені.

Ненасильство це здатність опиратися спокусам вдатися до насильства (чи радити вдатися до нього) і водночас пропонувати конкретні ненасильницькі заходи щодо виходу з конфлікту.

Творчість це здатність виходити за рамки уявлень сторін конфлікту, відкривати нові способи досягнення соціальної природи конфлікту.^[5]

ТЕОРІЯ НАСИЛЬСТВА:

Насильство ушкоджує тіло, розум і душу. Виходячи з того, як діє насильство, ми можемо визначити принаймні три його типи:

- [1] пряме насильство: свідомо націлене на завдання шкоди;
- [2] культурне насильство: легітимізує два інші типи як справедливі;
- [3] структурне насильство: неусвідомлене, звичне, до нього так чи інакше залучені всі.

Структурне насильство може являти собою заморожене пряме насильство давніх військових вторгнень чи расового/класового пригнічення (колоніалізм, рабство). Як наслідок цього може виникати революційне чи контрреволюційне насильство. Специфіка насильства залежить від рівня культурного насильства, тобто, від того, наскільки певна культура освячує, прославляє насильство і чи приховує вона ненасильницькі альтернативи.

Пряме насильство, видиме, руйнівне, як прояв волі до завдання шкоди, є найбільш небезпечною формою. Структурне насильство – це невидиме насильство, що не є проявом чиєїсь волі до завдання шкоди, вбиває повільно, але може бути не менш, а то й ще більш руйнівним. Культурне насильство також є невидимим, але в ньому закладено явний намір завдати шкоди, навіть убити, хоча й не прямо, а через слова, образи.

Вправа «СПІВПРАЦЯ»

МЕТА:

Визначати важливість пошуку рішення, яке б задовольняло обидві сторони; вивчати ефективність обраного шляху трансформації конфліктів; розрізняти індивідуальні стилі сторін щодо підходів до трансформації конфліктів.

ОПИС ВПРАВИ: 15 - 20 хвилин

- Почати цю вправу треба з розігрування сценки, коли існує один (начебто цілий і неподільний) предмет, який хочуть мати обидві сторони.
- Можна використати приклад з апельсином. Мати чи батько приносить додому один апельсин. Донька й син вимагають його для себе, не кажучи при цьому, для чого він їм потрібен.
- Мати чи батько питає в присутніх (звертаючись до них як до сусідів і сусідок):

Що робити?

Які є варіанти?

- В цьому сценарії тренерка чи тренер грають роль мами чи тата, а коли задіяні інші дійові особи, то грають тих, хто має чи приносить цей предмет двом іншим сторонам. Вони записують на великому аркуші паперу можливі відповіді присутніх, запитуючи після кожної відповіді, чи задовольняє вона дітей та фіксуючи їхнє ставлення знаком «+» чи «-». Але не всі рішення задовольняють доньку чи сина, бо кожен і кожна потребують цілого апельсину.

	Донька	Син
Поділити навпіл	-	-
Віддати доньці	+	-
Віддати сину	-	+
...	...	...

- Провести мозковий штурм і записати всі рішення, запропоновані присутніми.
- Якщо хтось запропонує спитати дітей, для чого їм апельсин, зробіть це і рішення буде знайдене. Виявляється, одне хоче робити пиріг - потрібна цедра, друге хоче вичавити сік - потрібна середина.
- У випадку використання інших предметів бажання сторін мають відповідно корегуватися – якщо це газета, то одна сторона може хотіти розгадувати кросворд, а інша, наприклад, подивитися програму передач, тощо.
- Проаналізувати запропоновані рішення з позиції «перемога - програш» в кожному випадку. Дати визначення кожному з них.

«програш – програш»	уникання
«перемога – програш»	змагання
«програш – перемога»	адаптація
«перемога – перемога»	співпраця

- Звернути увагу присутніх, що вся педагогіка уповноваження базується на підході співпраці, кооперації, співробітництва, тому ми називаємо і цю вправу, і стиль ставлення до трансформації конфліктів – співпраця. На наш погляд, у виразі «перемога – перемога» може міститися прихований конфронтаційний сенс.
- Проаналізувати вправу:
 - Чому важливо запитувати тих, хто знаходяться між собою в конфлікті?*
 - Чи намагаються вони розв'язати проблему?*
 - Як бути, якщо не вдається знайти шлях оптимальної співпраці?*
 - Чому важливо знаходити якомога більше різних шляхів виходу з конфлікту?*
 - Як можна використати отримані з вправи знання, якщо інша сторона не хоче знаходити шлях співпраці?*
 - Для чого важливо вміти розрізняти індивідуальні стилі поводження щодо конфлікту?*

Вправа «КРОК ЗА КРОКОМ ДО УСПІШНОГО СПІЛКУВАННЯ (ЕТАПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНФЛІКТІВ)»

МЕТА:

Визначати схему поетапної трансформації конфліктів; вміти орієнтуватися, на який стадії трансформації знаходяться сторони конфлікту.

ОПИС ВПРАВИ: 10 – 15 хвилин

- Попросити групу саму назвати етапи, якими ми рухалися до розв'язання конфліктів. Згадуючи вправи, називаємо мету кожної.
- Етапність розв'язання конфлікту залежить часто від конкретної ситуації. Один з шляхів можна описати за допомогою таких етапів:
 - Сформулювати проблему з позиції потреб кожної сторони конфлікту.
 - Переформулювати її так, щоби можна було врахувати потреби обох сторін водночас.
 - За допомогою мозкового штурму отримати якомога більше альтернативних рішень.
 - Проаналізувати рішення з позиції їх ефективності.
 - Вибрати найкраще, найприйнятніше для всіх рішення.
 - Зафіксувати розв'язання конфлікту (потискання рук).
- Після визначення етапів можна спитати групу:

Що слід робити, якщо перед останнім (потискання рук) сторони не можуть зафіксувати обопільний успіх?
- Якщо будуть пропозиції повернутися на більш ранні стадії, слід зауважити, що повернення відбувається не назад, а, наче, по спіралі – з урахуванням зроблених кроків і аналізом невдалих дій.

Тренерські нотатки:

Метод, який ми пропонуємо, має кращі результати при вирішенні ситуацій, пов'язаних із незадоволенням певних реальних значимих потреб, а не з філософськими чи ціннісними розбіжностями. Його не можна вважати панацеєю, яка негайно розв'яже конфлікт, але його застосування може суттєво прояснити проблему, а з часом і вирішити її.

Для розв'язання конфліктів дуже важливо, аби сторони дотримувалися певних правил і пам'ятати слова Махатми Ганді «На гіркому досвіді я опанував найвищий урок: вміння стримувати свій гнів; і як акумульоване тепло перетворюється в енергію, так і наш контрольований гнів може перетворитися на таку силу, яка може вплинути на світ.»

Вправа «ДОПОМОЖЕМО РОВЕСНИКАМ І РОВЕСНИЦЯМ ПОМИРИТИСЯ (МЕДІАЦІЇ)»

Цей розділ також можна переглянути у посібнику.

МИ РІЗНІ – МИ РІВНІ

Пам'ятаєте наш принцип – чутливість до різноманітності? Начебто, простий і зрозумілий, нема чого заперечувати, проте в житті, на жаль, часто буває інакше – «не плач, ти не дівчинка», «не лізь на дерево – ти не хлопчик». Протистояння і протиставлення там, де це не потрібне.

Жорстко розписані ролі дівчаткам і хлопчикам, жінкам і чоловікам так і називаються – гендерні норми жорсткості. Від хлопців і чоловіків вони вимагають бути сильними, як брати Кличко і Усик (норма фізичної жорсткості), стриманими в емоціях як робот (норма емоційної жорсткості), заробляти як мільярдери за рейтингом Блумберг (норма ментальної жорсткості чи норма компетентності) і не робити нічого «жіночого» (норма антижіночності). І все це водночас. Уявляєте, такого чоловіка? Отож бо. Проте норми тиснуть, чоловіки і хлопці відчують цей тиск – від медіа і однолітків, від батьків і вчителів, від співробітників і випадкових зустрічних...

А як виглядають норми жорсткості для дівчат і жінок? Підказка – вони протилежні тим, які розписані для чоловіків.

Зрозуміло, що така система тяжка не лише для окремих людей, а і для суспільства в цілому, бо вона обмежує розвиток талантів, породжує конфлікти - від внутрішніх до широких суспільних, може вести до насильства.

Одним із засадничих засобів гендерної нерівності, що базується на нормах жорсткості, є стереотипи. Конструкція стереотипів жорстка, як готель пана Прокруста, ліжка в якому ніколи нікому не будуть за розміром - когось вони будуть розтягати, комусь - обрізати голову і ноги.

Важливо розглядати шкоду гендерних стереотипів для обох статей - дівчат і хлопців, чоловіків і жінок. Наприклад, стереотип про «жіночі» і «чоловічі»

професії шкідливий для дівчат, якщо вони люблять точні науки і хотіли би розвивати себе в них, і шкідливий для хлопців, якщо їм подобається вишивати чи в'язати зараз і в майбутньому.

Стереотип, що чоловік - здобувач, жінка - берегиня домашнього вогнища, перешкоджає дівчині, а потім жінці мріяти, прагнути, здобувати собі бажану професію і так будувати свій фаховий шлях. Він ставить часом непереборні бар'єри перед хлопцями, потім чоловіками опікуватися змалечку своїми дітьми, їх вихованням і доглядом, брати відпустку по догляду за дітьми. У випадку жінки суспільство може позбавити себе суспільних плодів її фахових талантів, у випадку чоловіка він і дитина позбавляються емоційної близькості з власною дитиною, теплоти близьких стосунків з нею.

Дайте завдання в малих групах розглянути відомі стереотипи («Жінка - голова, чоловік - шия»; «Чоловік - здобувач, жінка - берегиня»; Жінки за природою емоційні, а чоловіки - прагматичні» тощо) і написати, які ризики для дівчат і хлопців, жінок і чоловіків має кожний із стереотипів, зокрема, з урахуванням різних ситуацій для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців.

Для проведення такої вправи важливо пам'ятати, що дати повноцінні відповіді можуть заважати і власні стереотипи, незнання фактів спростування багатьох упереджень тощо. Допомічним може бути ознайомлення з книгою Майкла Кіммеля «Гендероване суспільство»³.

Сім'я, школа можуть послабити вплив норм жорсткості і стереотипів, а можуть посилити їх.

Вправа про «фотографію» домашнього дня із посібника може відкрити багато нового в розумінні ролей і відповідальностей.

Вправа «ФОТОГРАФІЯ ДОМАШНЬОГО ДНЯ»

МЕТА:

Визначити, базуючись на особистому досвіді, реальний розподіл домашньої праці.

Познайомити з різними типами сімей та/або інших утворень, коли люди живуть разом і ведуть спільне господарство, залежно від розподілу домашньої праці.

ОПИС ВПРАВИ: · 30 - 40 хвилин

³ https://gender.org.ua/images/lib/genderovane_suspil.pdf

- Скласти «фотографію домашнього дня» за однією із прийнятних схем (у малих групах чи індивідуально як домашнє завдання):

години дня / члени сім'ї	мама	тато	донька, 12 років		бабуся
07:00 - 07:30					
.....					
23:00 - 23:30					

години дня / люди, які живуть разом (гуртожиток, спільна наймана квартира, тощо)	я (якщо складається персональна «фотографія»)	сусід чи сусідка А	сусід чи сусідка Б		сусід чи сусідка Н
07:00 - 07:30					
.....					
23:00 - 23:30					

- Фотографію можна скласти як з життя конкретної родини, так і з заданих (в малих групах). Якщо сім'я або інша група «задається», то запропонувати різні типи сімей (з різною кількістю дітей і без них, з бабусями і дідусями і без них, неповні сім'ї тощо – залежно від місцевих демографічно типових видів). Це може бути інше утворення, в якому люди живуть разом – гуртожиток, спільна наймана квартира, тощо.
- Зробити підрахунки, скільки приблизно часу витрачають кожний і кожна з членів родини на різні види домашньої праці і відпочинок.
- Запитати:

Які враження від отриманих «фотографій»?

Що можна побачити на цих фото?

Як розподіляється час на виконання домашньої праці між членами родини або в інших утвореннях, коли люди живуть разом і ведуть спільне господарство?

- Зробити висновки про розподіл праці між членами сім'ї або іншого соціального утворення, в якому люди ділять між собою місце проживання і домашнє господарство, по видах праці.

- Розповісти про три різні типи гендерного розподілу праці в структурі (сім'я, гуртожиток, наймана квартира, офіс, тощо) (див. схему).
- Спитати:

Які ризики і переваги можна знайти в кожному з типів структур?

- Обговорити в групі, що можна зробити, щоб подолати існуючий дисбаланс.

Тренерські нотатки:

Схема гендерного розподілу праці в структурі (сім'я, гуртожиток, наймана квартира, офіс, тощо)

1. Нерівномірний розподіл праці (з перевантаженням одних і недовантаженням інших).
2. Патріархатний (традиційний) розподіл праці (з чітко визначеними видами «жіночих» і «чоловічих» видів праці).
3. Партнерський розподіл праці (з гнучким розподілом праці, який враховує, як ставлення до цієї праці в цілому, так і реальну поточну можливість її виконати).

Від нас залежить, яким буде життєва дорога наших дітей, наскільки вони будуть готові протистояти стереотипам і іншим руйнівним перешкодам.

СТОП НАСИЛЬСТВУ

Може здаватися дивним, проте люди не завжди можуть розпізнати насильство.

Форми насильства можуть бути дуже різними. Інколи вони непомітні з першого погляду для інших, тому важливо замислитися - чи вміємо ми бачити «непомітне»?

Форми токсичності, прихованої агресії і відкритого насильства

Токсичність	Емоційне насильство	Економічне насильство	Фізичне насильство	Сексуальне насильство
Поради, яких не просили Вказівки Неприємні порівняння Сарказм Зауваження Натяжки, що з людиною, з якою говорять, щось не те Поблажливий зверхній тон Деструктивна критика Узагальнення Хвалькуватість Категоричність Перекидання відповідальності на інших Нагадування програвшої ситуації в минулому для людини, з якою говорить Уточнення і виправлення деталей Ігнорування співбесідника чи співбесідницю Виклик почуття провини Намагання пояснити, що людина каже чи хоче сказати зовсім інше Перекручування фактів і їх викривлення Дискредитація	Часто звинувачує або критикує вас Обзиває вас Висміює ваші переконання, релігію, расу або сексуальні уподобання Звинувачує вас у тому, що ви «спричинили» насильство Висміює/робить погані зауваження щодо вашої статі Критикує або погрожує завдати шкоди вашій родині чи друзям Ізолює вас від родини та друзів Жорстоке поводження з тваринами Намагається утримати вас від того, що ви хотіли зробити Злиться, якщо ви приділяєте занадто багато уваги комусь або чомусь (дітям, друзям, школі тощо) Утримує схвалення, оцінку чи прихильність Приймає вас Злиться, якщо їжа або робота по дому не виконується так, як йому/її подобається Висуває суперечливі вимоги	Приймає всі рішення щодо грошей Вирішує всі фінансові питання без вашої участі Критикує спосіб або кількість грошей, які ви витрачаєте Накладає на вас нереалістичний бюджет Забораляє ваш доступ до банківських рахунків і кредитних карток Відмовляється вказувати своє ім'я на спільних активах Контролює вашу зарплату Відмовляє вам у доступі до грошей Відмовляється давати вам працювати Відмовляється влаштовуватися на роботу Відмовляється платити за рахунками	Штовхає або хапає вас Дає вам ляпаса Б'є вас кулаками Б'є вас ногами Душить вас Щипає вас Тягне за волосся Кусає вас Зв'язує вас Погрожує вам ножом, пістолетом чи іншою зброєю Використовує ніж, пістолет або іншу зброю Заважає вам залишити територію/фізично стримує вас Кидає предмети Знищує власність або ваше майно Безрозсудно керує автомобілем, щоб вас налякати Нехтує вашими потребами, коли ви хворі, поранені або вагітні Жорстоке поводження з вами під час вагітності Змушує вас перервати або виношувати вагітність	Змушує вас займатися сексом Змушує вас здійснювати статеві дії, які викликають у вас дискомфорт або біль Спрямовує фізичну травму на сексуальні ділянки вашого тіла Піддає вас ризику небажаної вагітності або захворювань, що передаються статевим шляхом Називає вас сексуальними іменами ("повія", тощо) Розповідає антижіночі жарти або принижує жінок вербально/нападає на вашу жіночність чи мужність Звинувачує вас у сексі з іншими або в бажанні Змушує вас займатися сексом з іншими Погрожує розкрити ваші стосунки, коли ви не хочете, щоб про це дізналися Змушує вас переглядати порнографію Змушує вас одягатися певним чином Нехтує вашими сексуальними потребами та

Брехливе співчуття Примус виправдовуватися Обговорення невигідних тем Натяк на проблему	Не залучає вас до прийняття важливих рішень Не дає спати Неодноразово переслідує вас через те, що ви робили в минулому Погрожує піти або наказує вам піти Стежить за вами (прослуховує ваші телефонні дзвінки, тощо) Кажить людям, що ви страждаєте на психічне захворювання Погрожує покінчити життя самогубством Заважає вашій роботі чи навчанню (провокує ранкову бійку, закликає приставати до вас на роботі тощо) Мінімізує або заперечує образливість Вживає наркотики чи алкоголь, щоб виправдати свою поведінку Використовує такі фрази, як «Я покажу тобі, хто головний» або «Я поставлю тебе в чергу» Використовує гучний або лякаючий тон голосу Приходить додому пізно, відмовляючись від пояснень			почуттями щодо сексу Поширює чутки про вашу сексуальну поведінку Змушує або відмовляє вам у використанні протизаплідних засобів Робить небажані публічні сексуальні заяви Робить зауваження щодо ваших сексуальних здібностей приватно або в присутності інших Гвалтує та сексуально домагається вас
--	---	--	--	---

Залежно від того, де знаходяться і чим займаються дорослі, вони мають багато можливостей:

- Ідентифікувати (розпізнавати) насильство
- Реагувати (самостійно чи зі зверненням до відповідних структур - державних і громадських організацій) на насильство
- Попереджати насильство

Вправа «НАЗВЕМО НАСИЛЬСТВО»

МЕТА:

Навчити визначати насильство

ОПИС ВПРАВИ: 15 - 20 хвилин

- Методом неструктурованого мозкового штурму складіть перелік дій, які можна ідентифікувати як насильство. Доповніть ознаками із таблиці, розміщеної вище.
- Із наявного списку, усією групою, сформулюйте визначення - що таке насильство.
- Порівняйте із визначенням насильства, наданим у міжнародних документах, зокрема, в Законі «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»:

Стаття 1

насильство за ознакою статі - діяння, спрямоване проти особи через її належність до певної статі чи стереотипні уявлення про соціальні ролі (становище, обов'язки, поведінку тощо) жінки або чоловіка в суспільстві, або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті.

- Спитайте:

Чи легко було давати визначення насильства?

Чи завжди ми вірно називаємо дії насильством?

Які види насильства часто не розглядаються, як тими, хто потерпає, так і кривдниками, насильством взагалі?

Чому?

Розкажіть про види насильства, маловідомі у нас в Україні. Підбийте підсумок.

В ДОПОМОГУ

Урядова гаряча лінія (Інформаційні консультації 24/7 особам, що пережили домашнє насильство, або інші форми гендерно зумовленого насильства, насильства щодо дітей, торгівлі людьми або тим, хто піддається такій загрозі)

15-47

Національна "гаряча лінія" із попередження домашнього насильства

0 800 500 335 (з мобільного або стаціонарного) або **116 123** (з мобільного)

Національна гаряча лінія для дітей та молоді

0 800 500 225 (з мобільного або стаціонарного) або **116 111** (з мобільного)

Насильство часто виникає і живиться стереотипами. Стереотипи з часом перетворюються з міфами. Їх також важливо розрізняти і спростовувати.

Вправа «МІФИ І ФАКТИ ПРО НАСИЛЬСТВО»

МЕТА:

Вчити розрізняти міфи і факти, зокрема, стосовно насильства.

ОПИС ВПРАВИ: 15 - 25 хвилин

- За допомогою методики «критичного мислення» розберіть деякі міфи щодо насильства, які існують в суспільстві. Для цього, зачитайте міф і попросіть тих, хто вважає, що це вірно стати вправо. Тих, хто вважає, що це невірно, попросіть встати вліво. Тих, хто не можуть визначитися, попросіть встати посередині. Можуть бути і напів-переконавання - між лівим краєм і центром чи між правим і центром.
- Попросіть довести свою позицію кожному з колон. Тих, хто стоять в центрі, попросіть сказати, яких доказів чи аргументів їм не вистачає. Опитування проводьте так, щоб кожна сторона мала рівні можливості висловити свою позицію.
- Допоможіть фактами, які б спростовували наведені міфи.
- Спитайте:

Чи легко було визначитися з позицією і захистити її?

- Підбийте підсумок:

Для чого ми робили цю вправу?

Чи безпечні міфи, які існують в нашому житті?

Зокрема, такі, що стосуються насильства?

Чому так? Чому ні?

МІФИ І ФАКТИ ПРО НАСИЛЬСТВО ПРОТИ ЖІНОК

Міф:

Домашнє насильство - нове явище, яке породили сучасні економічні та суспільні зміни, які прискорюються темпом життя та новими стресами.

Факт:

Звичай бити дружину такий же старий, як і шлюб. Свідчення, які ми маємо з давнини, говорять, що закон заохочував та санкціонував звичай побиття

дружини. Насильство має довгу історію, проте в наших силах зробити щось, що допоможе його зупиняти.

Міф:

Зараз домашнє насильство - явище рідке. Воно залишилося в минулому, коли звичаї були жорстокішими, а жінки вважалися власністю чоловіків.

Факт:

Сімейне насильство - явище дуже поширене в наш час. Поліція, адвокати, педагоги, соціальні працівники і працівниці, які спеціалізуються на проблемі, вважають, що домашнє насильство посідає одне з провідних місць серед тих видів злочинності, свідчення про які рідко доходять до правоохоронних органів.

Міф:

Жінки самі напрошуються на те, щоб їх побили - як своїм ставленням, так і поведінкою. Вони заслуговують на побиття, бо не слухаються чоловіка, або роблять щось «не так».

Факт:

Це поширене переконання свідчить про те, що проблема побиття жінок соціальна: вона в гендерних стереотипах, які з дитинства прищеплюються людям. Такі погляди свідчать ще й про те, що суспільство часом безпосередньо пов'язує шлюб та право власності, секс і жорстокість. Жодна людська істота не заслуговує на побиття, однак у житті ті, хто ображають, завжди знайдуть виправдання своїм діям, незалежно від поведінки постраждалих.

Міф:

Жінки поводяться непомірковано - одягають короткі спідниці, пізно ходять вулицями. Цим вони заохочують чоловіків до сексуальних домагань і сексуального насильства.

Факт:

Таке упереджене ставлення склалося в суспільстві переважно проти жінок. Чоловіки також страждають від насильства, але їх ніхто не питає, як вони були одягнуті чи чому поверталися пізно додому.

Міф:

Жінка, якби хотіла, завжди могла б піти від чоловіка-кривдника. Якщо вона не йде, побиття приносить їй задоволення.

Факт:

Є багато причин, які заважають жінкам покинути кривдника: сором розповісти стороннім про те, що відбулося; страх, що кривдник ще більше лютуватиме та битиме частіше; економічна залежність; брак дружньої участі та фінансової допомоги; відсутність притулку. Але частіше діє сукупність причин.

Міф:

Жінки, яких вдома б'ють, неосвічені та некваліфіковані працівниці.

Факт:

Б'ють як жінок, які роблять блискучу кар'єру, так і фабричних робітниць та домогосподарок. Фах та ділові успіхи жінок не впливають на поведінку кривдників.

Міф:

Якщо жінку побили - вона на це заслуговує.

Факт:

Насильники втрачають самоконтроль із внутрішніх причин, а не внаслідок того, що жінка зробила щось не так, як слід. Ніхто не заслуговує на побиття.

Запропонуйте також групі згадати інші міфи, пов'язані із насильством, та факти, які ці факти спростовують.

ПІДСУМКИ

Теми, до яких ми звернулися у цьому виданні, потребують значно більше інформації, обговорення, часу, інших ресурсів.

Проте важливо з чогось почати.

Пам'ятаймо!

Якщо ми хочемо змінити ситуацію, щоби розв'язати проблеми, треба знати алгоритм, якого варто дотримуватися:

- **ІНФОРМУВАННЯ** - люди мають знати первинну ситуацію про тему/проблему
- **НАВЧАННЯ** - знати - не означає вміти
- **МЕХАНІЗМ РЕАГУВАННЯ** - окрім знань і навичок необхідні інструменти, якими ми можемо зупинити небажане і просунути потрібне
- **МОНІТОРИНГ** - будь-який інструмент потребує уваги при використанні - чи все працює, як заплановане?
- **ОЦІНКА** - час від часу потрібно більш детально подивитися на весь процес - від інформування до результатів моніторингу і оцінити - що треба змінити і як

Наша небайдужість - запорука успіху!

А команда Інформаційно-консультативного жіночого центру завжди поруч

😊 info@wicc.net.ua

КОРИСНІ РЕСУРСИ

1. Сайт ІКЖЦ

<https://wicc.net.ua>

2. Поговоримо про майбутнє

Для вчителів та батьків

<https://wicc.net.ua/media/brochure%20for%20teachers%20and%20parents.pdf>

Для молоді

<https://wicc.net.ua/media/brochure%20for%20youth.pdf>

3. Не крадіть конфлікти.

https://wicc.net.ua/media/ne_kradit_konflikty_2015.pdf

4. Жінки в лавах УСС

<https://wicc.net.ua/post/zhinky-u-lavah-ukrayins-kyh-sichovyh-stril-tciv>

5. Уповноважувальна освіта, посібник для тренерів

<https://wicc.net.ua/media/ee-book-2ed-ukr.pdf>

6. Трансформація конфлікту

<https://wicc.net.ua/media/galtung-un-transcend-book.pdf>

7. Положення про запобігання та реагування на випадки сексуальних домагань

<https://wicc.net.ua/media/SEAH.pdf>

8. Гендероване суспільство

https://wicc.net.ua/media/genderovane_suspil_sm.pdf

ПЕРЕЛІК МАТЕРІАЛІВ по АБТ (аудит безпеки територій)

Про АБТ:

<https://www.facebook.com/share/p/15rPhdZf6D/>

Стаття про АБТ:

<https://www.facebook.com/share/p/19ghZDugp3/>

Відео про АБТ (етапи проведення):

<https://www.facebook.com/share/v/15prG8P6eS/>

Етапи проведення АБТ: створення групи аудиту

<https://www.facebook.com/share/p/18UT1QjtLv/>

Етапи проведення АБТ: вибір території та формування контрольного списку

<https://www.facebook.com/share/p/12JapCsiKPj/>

Етапи проведення АБТ: проведення аудиту

<https://www.facebook.com/share/p/14zrrB7z2j/>

Етапи проведення АБТ: звіт і поширення інформації

<https://www.facebook.com/share/p/1AzgdwiH6n/>

Відео про АБТ: етапи проведення

<https://www.facebook.com/share/v/15prG8P6eS/>

Як відбувається АБТ за ініціативою влади:

<https://www.facebook.com/share/p/1FBzp7Q9kR/>

Як відбувається АБТ за ініціативою ОСББ:

<https://www.facebook.com/share/p/18XsbPmvz3/>

Як відбувається АБТ за ініціативою громадського сектору:

<https://www.facebook.com/share/p/1JyzV9Ju4b/>

Про сайт АБТ: <https://www.facebook.com/share/v/1BHhJQrio6>